

En laat ons tenslotte memoreren (wij komen er in deel 10 op terug) dat duizenden Nederlanders die in de laatste maanden van '44 bij de grote *Wehrmacht-razzia's* in de Nederlandse steden gegrepen waren, ook al in kampen belandden waarvan één zo slecht was, het kamp Rees, dat velen er bezweken zijn.

Wat wij bedoelen is dit: een schets van de ontwikkeling der 'officiële' concentratiekampen heeft slechts betrekking op een deel van de historische werkelijkheid, zij het, zou men kunnen zeggen, op het meest wezenlijke, op het kenmerkende deel – kenmerkend voor *das Reich*: hoe het was en hoe het (volgens zijn machthebbers) moest blijven.

*

Kort na het begin van de tweede wereldoorlog werd het oudste 'officiële' kamp, Dachau, tijdelijk ontruimd: de gevangenen werden naar Buchenwald, Mauthausen en Flossenbürg overgebracht en Dachau werd in gebruik genomen als plaats waar de manschappen van een deel van de *SS-Totenkopf-Standarten* werden gelegerd om, samen met andere recruten, voorbereid te worden op de militaire inzet. Hier kwam de eerste divisie van de *Waffen-SS*, de *SS-Totenkopf-Division*, tot stand, Eicke, tot dan toe *Inspekteur der Konzentrationslager*, werd er de commandant van; hij werd als *Inspekteur der Konzentrationslager* opgevolgd door *SS-Oberführer* (later *Brigade-*, nog later *Gruppenführer*) Richard Glücks.¹

Het aantal 'officiële' concentratiekampen breidde zich geleidelijk uit. Begin '40 werd Auschwitz I opgericht en in dat jaar werd Neuengamme zelfstandig gemaakt. In '41 kreeg, in de lente, Gross-Rosen de status van een zelfstandig kamp en werd, in de zomer, een nieuw concentratiekamp in de (gelijk reeds vermeld: door Duitsland geannexeerde) Elzas in gebruik genomen: Natzweiler; in de *Ostmark* (Oostenrijk) tenslotte kwam, niet ver van Mauthausen, een omvangrijk nevenkamp tot stand: Gusen. Er bestond toen ook al, namelijk sinds september '39, een groot concentratiekamp bij Danzig: Stutthof (wij noemden het al), maar dat werd door de *Höhere SS- und Polizeiführer* in wiens gezagsgebied het viel, als zijn particulier domein beschouwd en het duurde bijna anderhalf jaar voor Himmler er in geslaagd

¹ De *SS-Totenkopf-Division* heeft in mei-juni '40 deelgenomen aan de veldtocht tegen België en Frankrijk en werd in juni '41 tegen de Sowjet-Unie ingezet; Eicke is in februari '43 aan het Oostelijk front bij een luchtverkenning omgekomen.